

Gömöri György

KÉT ELSŐ VILÁGHÁBORÚS ANGOL KÖLTŐ

Az elmúlt pár évben sokat olvastam az első világháborúról és számos olyan angol költő versét fordítottam, akik áldozatául estek ezzel az iszonyú vérontással járó háborúnak. Erre részben a százéves évforduló készített, részben pedig az a kutatómunka, amit Békássy Ferenc angol nyelvű verseinek és leveleinek kiadásra előkészítésére végeztem. Békássy, ez a Petőfi-sorsú, de Petőfinél néhány évvel fiatalabban, 22 évesen elhunyt költő, rövid, de gazdag életében számos jó verset írt, két nyelven: angolul és magyarul. Anyanyelvén többet írt, mint angolul, de magyarul életében egyetlen sora sem jelent meg, angolul viszont már cambridge-i diák korában szerepelt egy ott kiadott versantológiában.

Békássy egyik legjobb versét, az *1914* címűt, angolul írta meg. Ez a vers¹ méltán került bele rangos angol versantológiákba, bár eddig még nem hasonlították össze Rupert Brooke híres háborús szonett-ciklusával – ebben Brooke szentimentálisan közelíti meg a témát és saját hazafiságát hangsúlyozza, míg Békássy elképzezi saját halálát a harctéren, és ezen át az emberiség egyetemes tragédiáját jeleníti meg elégikus hangvétellel.

Visszatérve az angol költőkhöz, az első világháború aránytalanul nagy pusztítást okozott soraikban. Elég néhány nevet és egyetlen adatot említeni: a háborúban 16 fiatal angol költő esett el, köztük Rupert Brooke, Wilfred Owen, Isaac Rosenberg és Edward Thomas. Egyetlen cambridge-i kollégium (Békássy kollégiuma) diákjainak egynegyedét veszítette el. Az elesettek között volt az elsőéves oxfordi diák, Charles Hamilton Sorley (1895–1915) is, akit húsz évesen ért a halál Franciaországban. Ő írta a halottakról azt a dermesztően realista verset, amit alább közreadunk.

A másik vers szerzője, Sigfried Sassoon (1886–1967) túlélte a háborút. 1886-ban született, részben zsidó, részben katolikus családból, keresztnévét anyjától kapta, aki rajongott Wagnerért. Brookehoz és Békássyhoz hasonlóan, ő is Cambridge-ben tanult, történelmet a Clare kollégiumban, de nem fejezte be tanulmányait, helyette szenvedélyesen krikettezett és verseket írt. (Ezzel mintegy megtestesítette a vidéki „gentleman” modelljét). Sassoon önkéntesként lépett be a brit hadseregbe, de hamarosan kiábrándult romantikus elképzeléseiből és kegyetlenül realista verseket kezdett írni. A harctéren tanúsított vakmerő bátorságáért már 1916-ban kitüntették – ennek ellenére 1917-ben megfogalmazta az *Elég a háborúból – egy katona kiáltványa* c. írását, amivel nagy vihart kavart, még a brit parlamentben is felolvasták. Sassoon elvben hadbíróság elé kellett volna állítani, de felettesei másképp döntöttek: mint neuraszténiás beteget egy skóciai ideggyógyintézetbe internálták. Craiglockhartnak hívták az intézetet, a név azért fontos az angol költészet történetében, mert Sassoon itt találkozott Wilfred Owennel, akire rendkívüli hatást tett, mint Owen korai verseinek kritikusa. Sassoon még egyszer visszatért a frontra, de azonnal megsebesült; kapitányi rangban szerelt le.

¹ Magyarra én fordítottam, lásd *Békássy Ferenc egybegyűjtött írásai*. Szerk. Weiner Sennyey Tibor. Budapest – Zsennye, Aranymadár – Irodalmi jelen, 2010. 386–387. pp.

A háború után Sassoon egy ideig a *Daily Herald* c. lap irodalmi szerkesztője volt, majd több regényt² és egy háromkötetes önéletrajzot írt. Nemzedékének számos tagjához hasonlóan Sassoon biszexuális volt, több férfitársaság után 1933-ban megnősült, s ebből a házasságból egy fia is született. 1946-ban halt meg. Mint költőt, ma főleg az első világháborúról írt verseiért tartják számon.

² *Memoirs of an Infantry Officer* (1930), *Sherston's Progress* (1936).

Charles Hamilton Sorley

HA LÁTOD AZ AJKATLAN HOLTAK....

Ha látod az ajkatlan holtak százezreit
Álmodban sápadt sorokban menetelni,
Ne mondd lágyan, hogy ezt mások teszik,
Hogy emlékezni fogsz. Nincs mit színlelni.
S ne dicsérd őket. Süketek, nem sejtetik,
Nem átkot szórsz-e széthasadt fejükre? Semmi
Könnyet se ejts. Oly könnyű halottnak lenni.
Csak annyit mondj: „Nem élnek”. Még megtoldhatod:
„De korábban elestek már náluk sokkalta jobbak”.
És hogyha áttekintve a tömeget – mind halott –
Egy arcot látsz, amit ismertél és szerettél,
Tudd, hogy kísértet. Arca nem az, mi volt.
A nagy Halálé lettek örökre már a holtak.

Siegfried Sassoon

ROHAM

Hajnalban a magaslat súlyos és sötét,
Az izzó nap vad bíborában ég,
Parázslík, füstöt ereszt és pöfékel,
A félelmetes lejtő körül, hol egyesével
Araszolnak a tankok, át a drótsövénnyen.
Sortűz ordít és emel. Ott meghajolva,
Gránáttal, puskával, ásóval felszerelve
Emberek tipródnak szikrázó tűzbe menve.
Szürke arcok sora, rajtuk félelem maszkja,
Árokból kibújva indulnak rohamra éppen,
Míg kezükön az óra gyorsabban ketyeg,
S kapkodó reményük a sárban hentereg-
Ó Jézusom, add, hogy végre véget érjen!

Gömöri György fordítása